

การจัดการองค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องแต่งกายในวิถีชีวิต
กลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง จังหวัดแม่ฮ่องสอน*
Knowledge Management on Karen Ethnic Attire
in Mae Hong Son Province

ชุตินันต์ สะสง

Chutimun Sasong

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

Chiang Mai Rajabhat University, Thailand

E-mail: chutimun24@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) สำรวจเก็บรวบรวมเครื่องแต่งกายของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง 2) สำรวจเก็บรวบรวมพันธุ์ไม้ที่ใช้ทำเครื่องแต่งกาย และประดับเครื่องแต่งกายของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง 3) ถอดองค์ความรู้ที่ปรากฏในเครื่องแต่งกายของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง และ 4) จัดทำฐานข้อมูลพรรณไม้ที่ใช้ทำเครื่องแต่งกายและประดับเครื่องแต่งกายของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง ใช้กลุ่มตัวอย่าง คือ กะเหรี่ยงสะกอ กะเหรี่ยงโปว์ และกะเหรี่ยงแดง จำนวน 700 คน เครื่องมือวิจัย คือ แบบสอบถาม และการสัมภาษณ์เจาะลึก

ผลการวิจัยพบว่า

1. เครื่องแต่งกายกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงส่วนใหญ่ผลิตมาจากวัตถุดิบไหมประดิษฐ์ ทอด้วยมือจากกิ๊ว ใช้การย้อมสีเครื่องแต่งกายด้วยสีเคมีมากกว่าการย้อมสีจากธรรมชาติ เนื่องจากความสะดวก รวดเร็วและได้สีที่สม่ำเสมอในการย้อมผ้า

2. พรรณไม้ที่กลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงนิยมนำมาทำเครื่องแต่งกาย คือ ฝ้าย และใช้เมล็ดลูกเดือย ปักประดับตกแต่งเพื่อสร้างลวดลายที่สวยงาม ส่วนการย้อมสีฝ้ายนิยมนำพรรณไม้ เช่น ลูกตองก้อ เปลือกก้อ เปลือกเพกา ใบสัก และเปลือกขนุน เป็นต้น

3. องค์ความรู้เครื่องแต่งกายในวิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงสังเคราะห์ได้เป็น “KCODA Model” ประกอบด้วย การจัดการองค์ความรู้ (Knowledge Management: K) การอนุรักษ์เครื่องแต่งกาย (Conservation Clothing: CO) ฐานข้อมูล (Database: DA)

*ได้รับบทความ: 21 มีนาคม 2565; แก้ไขบทความ: 15 มิถุนายน 2565; ตอรับตีพิมพ์: 15 มิถุนายน 2565

Received: March 21, 2022; Revised: June 15, 2022; Accepted: June 15, 2022

4. การบันทึกทะเบียนพรรณไม้ใช้ย้อมสี ทะเบียนวิธีการย้อมสีฝ้าย ทะเบียนลวดลายผ้าทอและทะเบียนเครื่องประดับ กลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงทั้ง 3 กลุ่มย่อยได้บันทึกตามแบบของโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (อพ.สธ.) นอกจากนี้ ยังได้ทำสารคดีเครื่องแต่งกายสาขาสายใยอัตลักษณ์ชาติพันธุ์กะเหรี่ยงโปว์ กะเหรี่ยงสะกอและกะเหรี่ยงแดงอีกด้วย

คำสำคัญ: การจัดการองค์ความรู้; เครื่องแต่งกาย; ชาติพันธุ์กะเหรี่ยง

Abstract

The objectives of this research 1) to survey and collect clothing of Karen ethnic, 2) to explore and collect plants used to make costumes and decorate clothes of Karen ethnic, 3) to gain explicit knowledge that appears in the clothing of Karen ethnic and 4) to create a database of plants used to make costumes and to decorate the clothes of Karen ethnic. This research used a sample of 700 people from the following Karen ethnic groups: Skaw Karen, Pwo Karen, and Red Karen. The research instruments consisted of questionnaires and in-depth interviews.

The results of the research found that:

1. The general characteristics of Karen ethnic clothing were mostly made from artificial silk using backstrap weaving. The chemical dyeing process is used rather than natural dyes because of the convenience, fast, and consistent colors.
2. Cotton is a major material used in Karen weaving. Millet is used in embroidering to make beautiful patterns. Natural colors of cotton thread dyeing are commonly from fan-palm seeds, wild Castanea bark, Indian trumpet tree bark, jackfruit bark, etc.
3. Knowledge Management on Karen Ethnic are synthetic as the “KCODA Model” consisting of Knowledge Management: K, Conservation of Clothing: CO, and Database: DA.
4. Data registration of plants used for dyeing, dyeing methods, woven fabric patterns, and decoration. The three subgroups of Karen ethnic have made a memorandum of agreement in accordance with the Royal Initiative Plant Genetic Conservation Project of Her Royal Highness Princess Maha Chakri Sirindhorn Her Royal Highness Princess Maha Chakri Sirindhorn (PSU). There is also a documentary on costumes bonding ethnic identity of Pwo Karen, Skaw Karen, and Red Karen.

Keywords: Knowledge management; Attire; Karen ethnic

1. บทนำ

เครื่องแต่งกาย คือ สิ่งที่มนุษย์นำมาใช้เป็นเครื่องห่อหุ้มร่างกายด้วยเหตุผลที่สำคัญคือ ใช้ปกปิดร่างกาย ให้ความอบอุ่น และเพื่อป้องกันสัตว์และแมลงต่างๆ โดยมนุษย์มีวิวัฒนาการในการใช้เครื่องแต่งกายและรู้จักวิธีดัดแปลงสิ่งที่มีอยู่ตามธรรมชาติมาใช้ทำเป็นเครื่องห่อหุ้มร่างกายให้เหมาะสม เช่น การผูก มัด สาน ถัก ทอ เป็นต้น จนถึงใช้วิธีการตัดเย็บดั่งที่ปรากฏอย่างแพร่หลายในปัจจุบัน จะเห็นได้ว่าเครื่องแต่งกายเป็นสิ่งที่อยู่ควบคู่กับมนุษย์มาช้านาน และเป็นหนึ่งในปัจจัย 4 ที่มีความจำเป็นต่อมนุษย์ โดยการแต่งกายนั้น นอกจากจะเป็นเครื่องป้องกันร่างกายจากความร่อยหราของสภาพภูมิอากาศแล้ว ยังเป็นสิ่งที่สามารถสื่อความหมายในทางวัฒนธรรมได้เป็นอย่างดี และสะท้อนให้เห็นถึงสภาพการดำรงชีวิตของมนุษย์แต่ละเผ่าพันธุ์ อีกทั้งเป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงชนชั้นวรรณะทางสังคม บ่งบอกถึงความเป็นเอกลักษณ์ของชนชาติและศาสนา สังเกตได้ว่าในแต่ละประเทศจะมีเครื่องแต่งกายที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ ซึ่งแสดงออกถึงความเป็นวัฒนธรรมของชนชาติและเผ่าพันธุ์ของตนเอง (นิมิต จันทฤณ, 2561, หน้า 1-8)

จังหวัดแม่ฮ่องสอน มีประชากรส่วนใหญ่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ ได้แก่ ไทยใหญ่ กะเหรี่ยง ละว้า ม้ง ลีซู ลาหู่ และจีนยูนาน เป็นต้น โดยแต่ละชาติพันธุ์มีวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน อีกทั้งมีเครื่องแต่งกายที่เป็นเอกลักษณ์ประจำในแต่ละกลุ่ม ที่คงความเป็นอัตลักษณ์โดดเด่นเป็นของตนเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มชาติพันธุ์

กะเหรี่ยงหรือปกากะญอ มีการแบ่งกลุ่มย่อยเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กะเหรี่ยงสะกอ กะเหรี่ยงโป และบเว (คยาหรือกะเหรี่ยงแดง) กะเหรี่ยงแต่ละกลุ่ม มีการแต่งกายที่แตกต่างกัน แม้แต่กะเหรี่ยงกลุ่มเดียวกันแต่อยู่ต่างพื้นที่ก็มีลักษณะการแต่งกายไม่เหมือนกันด้วย ทั้งนี้เครื่องแต่งกายกะเหรี่ยงแต่ละกลุ่มจึงเป็นเอกลักษณ์เฉพาะกลุ่มของตนเอง ซึ่งมีความน่าสนใจและน่าศึกษาเรียนรู้ถึงความเป็นมาเกี่ยวกับเครื่องแต่งกายและการประดับตกแต่งเครื่องแต่งกายของแต่ละกลุ่มเป็นอย่างยิ่ง เครื่องแต่งกายของกะเหรี่ยงหรือปกากะญอนั้น ทำมาจากเส้นใยของพืช ได้แก่ ฝ้าย นำมาปั่นทำเป็นเส้นฝ้าย และย้อมสีธรรมชาติที่ได้มาจากสีของพืชชนิดต่างๆ เนื่องจากพืชแต่ละชนิดจะให้สีที่แตกต่างกัน จากนั้นจึงนำมาทำเสื้อผ้า ย้อม และทอด้วยกี่เอว หรือการทอมือนั่นเอง แม้แต่การตกแต่งผ้าที่นำมาทำเครื่องแต่งกายก็มีการปักด้วยเมล็ดพืชทำเป็นลวดลายสลับกับด้ายที่มัดเป็นเปลาะๆ โดยลวดลายที่นำมาตกแต่งบนเครื่องแต่งกายนั้นล้วนมาจากความเชื่อ วิถีชีวิต วัฒนธรรม ศาสนา ของกะเหรี่ยงแต่ละกลุ่มที่สืบสาน ถ่ายทอด สืบต่อกันมาตั้งแต่ครั้งบรรพบุรุษ

ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาถึงการจัดการองค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องแต่งกายในวิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ด้วยการสำรวจ เก็บรวบรวม สืบค้น และจัดการเกี่ยวกับวัฒนธรรมการแต่งกาย เครื่องแต่งกาย พืชที่ใช้ในการทำเครื่องแต่งกาย เครื่องประดับบนเครื่องแต่งกาย รวมถึงคุณค่า ความเชื่อ วิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี และพิธีกรรมที่แฝงเร้นอยู่ในเครื่องแต่งกาย

ของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในจังหวัดแม่ฮ่องสอน เพื่อรักษาและถ่ายทอดอัตลักษณ์ด้านเครื่องแต่งกายของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงไม่ให้สูญหายให้คนรุ่นใหม่ได้สืบสานและรักษาให้ดำรงอยู่ตลอดไป และทำให้ชาวกะเหรี่ยงเกิดความรักความหวงแหน ร่วมกันรักษาและสืบทอดวัฒนธรรมการแต่งกาย อนุรักษ์พรรณพืชที่ใช้ทำเครื่องแต่งกายตลอดจนถ่ายทอดให้กับเยาวชนคนรุ่นหลังได้อนุรักษ์และสืบสานเอาไว้สืบไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสำรวจเก็บรวบรวมเครื่องแต่งกายของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในจังหวัดแม่ฮ่องสอน
2. เพื่อสำรวจเก็บรวบรวมพันธุ์ไม้ที่ใช้ทำเครื่องแต่งกายและประดับเครื่องแต่งกายของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในจังหวัดแม่ฮ่องสอน
3. เพื่อถอดองค์ความรู้ที่ปรากฏในเครื่องแต่งกายของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในจังหวัดแม่ฮ่องสอน
4. เพื่อจัดทำฐานข้อมูลพรรณไม้ที่ใช้ทำเครื่องแต่งกายและประดับเครื่องแต่งกายของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในจังหวัดแม่ฮ่องสอน

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mix Method) โดยมีประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือ กะเหรี่ยงสะกอ กะเหรี่ยงโปว์ และกะเหรี่ยงบเว (คยาหรือกะเหรี่ยงแดง) จำนวนทั้งสิ้น 32,012 ราย (สำนักงานสถิติจังหวัดแม่ฮ่องสอน, 2564) ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบ stratified random sampling

เริ่มด้วยการจัดชั้นภูมิ ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 700 คน ตามวิธีการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างของคอมเลย์ และลี (Comrey and Lee, 1992, p. 133) ที่กล่าวว่าขนาดตัวอย่างของการวิเคราะห์ที่ 500-1,000 ราย ความเหมาะสมของการวิเคราะห์ดีมาก เครื่องมือการวิจัย คือ แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ใช้วิธีการเก็บข้อมูลด้วยการลงพื้นที่ภาคสนาม สันทนากลุ่มย่อยและใช้สถิติพรรณนาหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย (mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: S.D.) และวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรในโมเดลสมการโครงสร้างด้วยโปรแกรม AMOS ส่วนแบบสัมภาษณ์วิเคราะห์ข้อมูลจากเนื้อหา

4. สรุปผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ได้ดังนี้

1. ผลการสำรวจการเก็บรวบรวมเครื่องแต่งกายของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า การแต่งกายกะเหรี่ยงโปว์ ผู้หญิงที่ยังไม่ได้แต่งงานสวมใส่ชุดเซวา หากแต่งงานแล้วจะใส่เสื้อสีดำที่มีการปักลูกเต๋อยตั้งแต่ช่วงอกลงไปถึงชายเสื้อ ใส่เครื่องประดับกำไลที่ทำจากฝ้ายขุบยางรักหรือกำไลเงินขึ้นอยู่กับฐานะทางสังคม ส่วนผู้ชายทั้งที่ยังไม่ได้แต่งงานและแต่งงานแล้วจะสวมใส่เสื้อสีแดงหรือสีตามชอบ คู่กับกางเกงสะดอหรือกางเกงยีนส์ การแต่งกายของกะเหรี่ยงสะกอผู้หญิงที่ยังไม่ได้แต่งงานสวมใส่ชุดเซวาสีขาว หากแต่งงานแล้วจะใส่เสื้อสีดำทอลวดลายช่วงอกมาจนถึง

ชายเสื้อ ประดับต่างหู สร้อยคอและกำไล ส่วนผู้ชายที่แต่งงานแล้วและยังไม่ได้แต่งงาน สวมเสื้อสีแดงหรือสีตามชอบคู่กับกางเกงสะดอหรือกางเกงยีนส์ ในปัจจุบัน และการแต่งกายของกะเหรี่ยงแดงหรืออบเว ผู้หญิงที่ยังไม่ได้แต่งงานหรือผู้หญิงที่แต่งงานแล้ว จะสวมใส่เครื่องแต่งกายแบบเดียวกันจะไม่แยกเหมือนกะเหรี่ยงโปว์ และกะเหรี่ยงสะกอ ส่วนผู้ชายนั้นสวมเสื้อเชิ้ตสีขาวหรือสวมเสื้อยืดสีขาวด้านในทับด้วยเสื้อผ้าทอแขนกุดสีแดง ซึ่งปัจจุบันจะสวมใส่เครื่องแต่งกายเฉพาะมีงานประเพณีเท่านั้น เนื่องจากชุดของกะเหรี่ยงแดงไม่เอื้ออำนวยต่อการสวมใส่ดำเนินชีวิตในสภาพปัจจุบัน

2. ผลการสำรวจเก็บรวบรวมพันธุ์ไม้ที่ใช้ทำเครื่องแต่งกายและประดับเครื่องแต่งกายของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า กลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงนิยมนำพันธุ์ไม้ อาทิ เช่น ฝ้าย ลูกเดือย ลูกตองกือ เปลือกกือ ใบสัก เปลือกขนุน เป็นต้น มาทำเครื่องแต่งกายและประดับเครื่องแต่งกายเพื่อบูชาและสร้างความสวยงาม

3. ผลการถอดองค์ความรู้ที่ปรากฏในเครื่องแต่งกายของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า ผลการวิเคราะห์ตัวแปรในการวิจัยนี้ ได้แก่ การจัดการองค์ความรู้ การอนุรักษ์เครื่องแต่งกาย และฐานข้อมูล สรุปรายละเอียดได้ ดังนี้

3.1 การวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการองค์ความรู้ ผลรวมของระดับ การให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการองค์ความรู้เครื่อง

แต่งกายและประดับเครื่องแต่งกาย ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.21 และมีความเห็นเรื่องนี้ตรงกัน ($C.V. = .206$) โดยกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงนำการจัดการองค์ความรู้มาใช้ให้เป็นประโยชน์มากน้อยลดหลั่นกัน ดังนี้ จัดการองค์ความรู้จากการจัดเก็บและคืนความรู้ ($\bar{x} = 4.39$) จัดการองค์ความรู้จากเครือข่ายและญาติพี่น้อง ($\bar{x} = 4.32$) จัดการองค์ความรู้จากการแสวงหาความรู้ ($\bar{x} = 4.23$) ทั้งนี้ทุกประเด็นถูกนำมาใช้ในระดับมากที่สุด ยกเว้นจัดการองค์ความรู้จากการสร้างความรู้ ($\bar{x} = 4.20$) จัดการองค์ความรู้จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ($\bar{x} = 4.19$) จัดการองค์ความรู้จากการจัดเก็บและคืนความรู้ ($\bar{x} = 3.90$) ที่นำมาใช้ในระดับมาก จะเห็นได้ว่ายังมีการจัดการความรู้โดยการจัดเก็บและคืนความรู้ที่น้อยกว่าการจัดการองค์ความรู้วิธีอื่น นั่นเป็นเพราะกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงยังไม่มีการจัดเก็บความรู้เกี่ยวกับเครื่องแต่งกายและประดับเครื่องแต่งกาย ตลอดจนยังไม่มี การคืนความรู้ให้กับกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงรุ่นลูกหลานได้สืบทอดความรู้เพื่อเกิดการอนุรักษ์สืบสานต่อยอดต่อไป

3.2 การวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับการอนุรักษ์เครื่องแต่งกาย ผลรวมของระดับการให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับการอนุรักษ์เครื่องแต่งกาย ในระดับมากที่สุดมีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.33 และมีความเห็นเรื่องนี้ตรงกัน ($CV = .182$) โดยกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงมีการอนุรักษ์เครื่องแต่งกายมากน้อยลดหลั่นกัน ดังนี้ กลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงอนุรักษ์เครื่องแต่งกายด้วยความรักและหวงแหนในวัฒนธรรมการแต่งกายชุดผ้าทอ

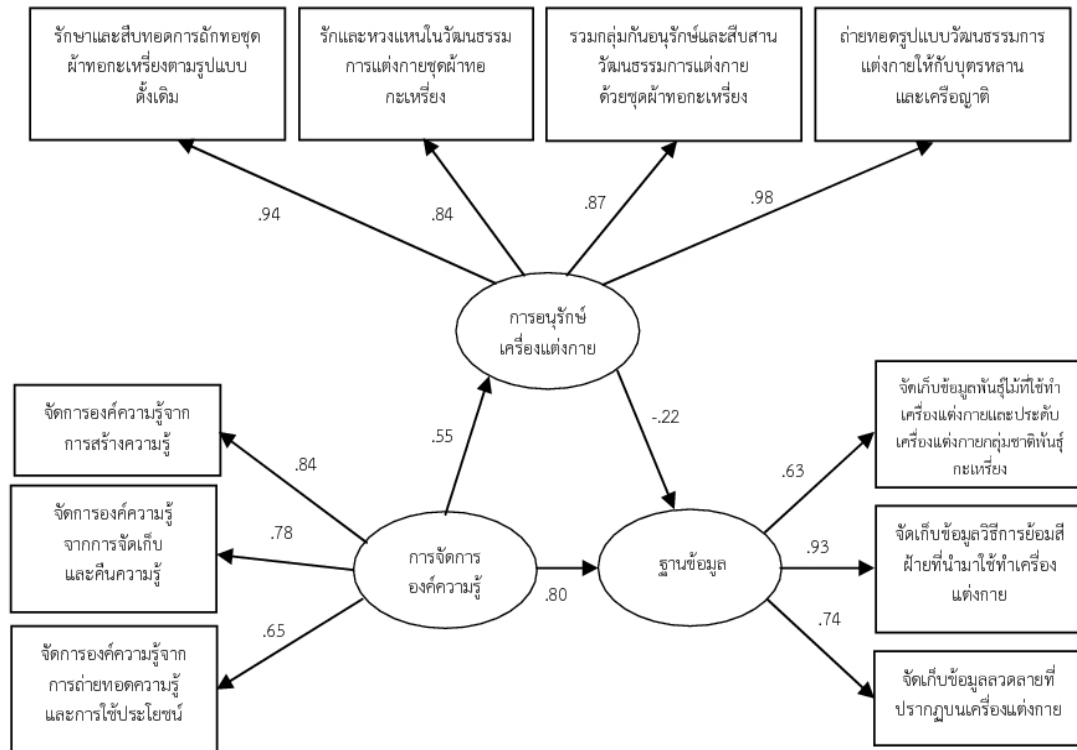

กะเหรี่ยง ($\bar{x} = 4.65$) รวมกลุ่มกันอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมการแต่งกายด้วยชุดผ้าทอกะเหรี่ยง ($\bar{x} = 4.57$) รักษาและสืบทอดการถักทอชุดผ้าทอกะเหรี่ยงตามรูปแบบดั้งเดิม ($\bar{x} = 4.43$) และถ่ายทอดรูปแบบวัฒนธรรมการแต่งกายให้กับบุตรหลานและเครือญาติ ($\bar{x} = 4.35$) ทั้งนี้ทุกประเด็นมีความคิดเห็นในระดับมากที่สุด ยกเว้นการประดับตกแต่งเครื่องแต่งกายด้วยความเชื่อและวิถีชีวิต ($\bar{x} = 4.20$) การทอผ้าด้วยลวดลายที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ ($\bar{x} = 4.19$) และมีการปรับประยุกต์ชุดผ้าทอกะเหรี่ยงให้ทันสมัยมากขึ้น ($\bar{x} = 3.90$) ที่มีความคิดเห็นในระดับมาก ตามลำดับจะเห็นได้ว่า กลุ่มชาติพันธุ์อนุรักษ์เครื่องแต่งกายของตนด้วยวิธีการปรับประยุกต์ชุดผ้าทอน้อยกว่าการใช้ผ้าทอที่มีรูปแบบและลวดลายแบบดั้งเดิมที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษของตนเอง

3.3 การวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับการสร้างฐานข้อมูล ผลรวมของระดับการให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับการสร้างฐานข้อมูล ในระดับมากมีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.01 และมีความเห็นเรื่องนีตรงกัน (C.V. = .237) เมื่อพิจารณาในแต่ละประเด็น พบว่า กลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงมีการสร้างฐานข้อมูลเกี่ยวกับเครื่องแต่งกายมาน้อยลดหลั่น

กันดังนี้ กลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงจัดทำข้อมูลประวัติเครื่องแต่งกายและเครื่องประดับไว้ให้ลูกหลาน ($\bar{x} = 4.35$) ในระดับมากที่สุด และจัดเก็บผ้าทอและเครื่องประดับของบรรพบุรุษไว้ ($\bar{x} = 4.18$) จัดเก็บข้อมูลเครื่องแต่งกายกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง ($\bar{x} = 4.12$) จัดเก็บข้อมูลพันธุ์ไม้ที่ใช้ทำเครื่องแต่งกายและประดับเครื่องแต่งกายกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง ($\bar{x} = 3.92$) จัดเก็บข้อมูลวิธีการย้อมสีฝ้ายที่นำมาใช้ทำเครื่องแต่งกาย ($\bar{x} = 3.74$) และจัดเก็บข้อมูลลวดลายที่ปรากฏบนเครื่องแต่งกาย ($\bar{x} = 3.72$) ทั้งนี้ทุกประเด็นมีความคิดเห็นในระดับมาก จะเห็นได้ว่ากลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงจัดเก็บข้อมูลเกี่ยวกับลวดลายที่ปรากฏบนเครื่องแต่งกายน้อยกว่าประเด็นอื่นๆ โดยเฉพาะกะเหรี่ยงโปว์จะไม่ทราบที่มาของลวดลายที่ตกแต่งบนเครื่องแต่งกายของตนเองเลย ดังนั้น ลวดลายที่ตกแต่งจึงใช้ชื่อเรียกตามที่ตนคิดว่ามีลักษณะคล้ายของใช้หรือเรียกตามที่ตนพึงพอใจเป็นหลัก

ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบ (Factor Analysis) ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันและการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง สรุปเป็นแบบจำลอง ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 สรุปรูปแบบทฤษฎีฐานราก

หมายเหตุ: หมายถึง ตัวแปรที่มีอิทธิพลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

K หมายถึง การจัดการองค์ความรู้ (Knowledge Management)

CO หมายถึง การอนุรักษ์เครื่องแต่งกาย (Conservation Clothing)

DA หมายถึง ฐานข้อมูล (Database)

จากภาพที่ 1 ได้องค์ความรู้จากการวิจัยคือ KCODA Model รูปแบบทฤษฎีฐานรากความสัมพันธ์การจัดการองค์ความรู้เครื่องแต่งกายในวิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง ได้แก่ 1) การจัดการองค์ความรู้ (Knowledge Management: K) ประกอบด้วย จัดการองค์ความรู้จากการสร้างความรู้

จัดการองค์ความรู้จากการจัดเก็บและคืนความรู้ จัดการองค์ความรู้จากการถ่ายทอดความรู้ และการใช้ประโยชน์ 2) การอนุรักษ์เครื่องแต่งกาย (Conservation Clothing: CO) ประกอบด้วย รักษาและสืบทอดการถักทอชุดผ้าทอกะเหรี่ยงตามรูปแบบดั้งเดิม รักและหวงแหนในวัฒนธรรมการแต่งกายชุดผ้าทอกะเหรี่ยง รวมกลุ่มกันอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมการแต่งกายด้วยชุดผ้าทอกะเหรี่ยง ถ่ายทอดรูปแบบวัฒนธรรมการแต่งกายให้กับบุตรหลานและเครือญาติ และ 3) ฐานข้อมูล (Database: DA) ประกอบด้วย จัดเก็บข้อมูลพันธุ์ไม้ที่ใช้ทำเครื่องแต่งกายและระดับเครื่องแต่งกายกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง จัดเก็บข้อมูลวิธีการย้อมสี

ฝ่ายที่นำมาใช้ทำเครื่องแต่งกาย และจัดเก็บข้อมูล
ลดทอนที่ปรากฏบนเครื่องแต่งกาย

ผลการวิเคราะห์สมมติฐานการวิจัย
วิเคราะห์จากค่าสถิติแสดงความสัมพันธ์ระหว่าง
ตัวแปรการจัดการองค์ความรู้ การอนุรักษ์เครื่อง
แต่งกาย และการสร้างฐานข้อมูล พบว่า ผลการ
ทดสอบสมมติฐานในการวิเคราะห์อิทธิพลในด้าน
ต่างๆ มีรายละเอียดดังนี้ 1) สมมติฐานที่ 1
การจัดการองค์ความรู้มีอิทธิพลต่อการสร้างฐาน
ข้อมูล ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ยอมรับ
สมมติฐาน 2) สมมติฐานที่ 2 การจัดการองค์ความรู้
มีอิทธิพลต่อการอนุรักษ์เครื่องแต่งกาย ผลการ
ทดสอบสมมติฐาน พบว่า ยอมรับสมมติฐาน
3) สมมติฐานที่ 3 การอนุรักษ์เครื่องแต่งกาย
มีอิทธิพลต่อการสร้างฐานข้อมูล ผลการทดสอบ
สมมติฐาน พบว่า ไม่ยอมรับสมมติฐาน จึงสรุปได้ว่า
การจัดการองค์ความรู้มีความสัมพันธ์ทางตรงต่อ
ฐานข้อมูลมากที่สุดที่ระดับ .80 รองลงมาการ
จัดการองค์ความรู้มีความสัมพันธ์ทางตรงต่อการ
อนุรักษ์เครื่องแต่งกายที่ระดับ .55 และการอนุรักษ์
เครื่องแต่งกายมีความสัมพันธ์ทางลบ (ติดลบ)
ซึ่งหมายถึงมีความสัมพันธ์เป็นไปในทางตรงข้ามกัน
ต่อฐานข้อมูลที่ระดับ -.22 อย่างมีนัยสำคัญทาง
สถิติที่ระดับ .05 แสดงให้เห็นว่า การสร้างฐาน
ข้อมูลเกี่ยวกับเครื่องแต่งกายในวิถีชีวิตกลุ่ม
ชาติพันธุ์กะเหรี่ยง จังหวัดแม่ฮ่องสอนนั้น จะต้อง
มีการจัดการองค์ความรู้ขึ้นมาก่อน โดยไม่ผ่านการ
อนุรักษ์เครื่องแต่งกาย กล่าวคือ การสร้างฐาน
ข้อมูลเกี่ยวกับเครื่องแต่งกายนั้นจะต้องมีการ
จัดการองค์ความรู้ขึ้นมาก่อน เมื่อมีการจัดการ

องค์ความรู้ มีฐานข้อมูลเกี่ยวกับเครื่องแต่งกายแล้ว
จึงจะเกิดการอนุรักษ์เครื่องแต่งกายของกลุ่ม
ชาติพันธุ์กะเหรี่ยงจังหวัดแม่ฮ่องสอน

4. ผลการจัดทำฐานข้อมูลพรรณไม้ที่ใช้
ทำเครื่องแต่งกายและประดับเครื่องแต่งกายของ
กลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงตอบัวตฤประสงค์ข้อที่ 4
พบว่า กลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงทั้ง 3 กลุ่มย่อยยังไม่มี
การทำฐานข้อมูลพันธุ์ไม้ที่ใช้ทำเครื่องแต่งกาย
นักวิจัยและพี่น้องกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงทั้ง 3
กลุ่มย่อย จึงได้ทำบันทึกพันธุ์ไม้ที่ใช้ทำสีย้อมผ้า
ได้แก่ เปลือกประตูให้สีน้ำตาล น้ำตาลแดง เปลือก
ไม้เหียง ให้สีขา เปลือกสะเดา ให้สีกะปิ สีปูนแห้ง
ใบหูกวาง ให้สีเหลืองอ่อน ใบสาบเสือ ให้สีเขียว
อ่อน ใบสัก ให้สีแดง ใบมะม่วง ให้สีเขียวอมเหลือง
ดอกเงาะ ให้สีโอรส ดอกอัญชัญให้สีม่วง สีฟ้า
สีน้ำเงิน กาบมะพร้าว และลูกหมาก ให้สีแดงอม
ชมพู ขมิ้น ให้สีเหลือง ลูกมะเดื่อ ให้สีเทาดำ ใบฮ่อม
ให้สีฟ้าคราม ส่วนพันธุ์ไม้ที่ใช้ทำเครื่องแต่งกาย
ได้แก่ ไผ่ฝ้าย โดยนำไผ่ฝ้ายมาป็นเป็นเส้นด้าย
เพื่อนำไปทอเป็นเครื่องแต่งกาย เช่น เสื้อ ผ้าซิ่น
กระเป๋ายาม ผ้าคลุมไหล่ ผ้าพันคอ ผ้าห่ม
ผ้าปูที่นอน และผ้าปูโต๊ะ เป็นต้น ทั้งนี้พันธุ์ไม้ที่นำ
มาใช้ประดับเครื่องแต่งกาย ได้แก่ ลูกเดือย ที่ใช้ปัก
ลงบนเสื้อของสตรีกลุ่มชาติพันธุ์ที่แต่งงานแล้ว
และไผ่ฝ้ายที่นำมาทำเป็นกำไล (จุน-ไข / คัง-ไข)
ของกะเหรี่ยงโปว์ กุเป๊ะ ของกะเหรี่ยงแดง โดยนำ
ฝ้ายมาทำเป็นวงกลมชุบด้วยยางรักเพื่อความแข็ง
แรงคงทนและสวยงาม

นอกจากนี้ ยังทำบันทึกทะเบียนวิธีการ
ย้อมสีฝ้ายของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง รวมถึงได้ทำ

บันทึกทะเบียนลวดลายของผ้าทอ ตลอดจน ทำบันทึกทะเบียนเครื่องประดับของกะเหรี่ยงโปว์ โดยจัดทำเป็นทะเบียนบันทึกตามแบบของโครงการ อนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (อพ.สธ.)

5. อภิปรายผลการวิจัย

งานวิจัยนี้ เป็นการจัดการองค์ความรู้ด้าน เครื่องแต่งกาย การเก็บรวบรวมข้อมูลเครื่อง แต่งกาย และการอนุรักษ์เครื่องแต่งกายที่เป็น อัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงโปว์ กะเหรี่ยง สะกอ และกะเหรี่ยงแดง ในพื้นที่จังหวัดแม่ฮ่องสอน ซึ่งผลจากการวิจัยทำให้ได้ข้อมูลด้านเครื่องแต่งกาย เครื่องประดับ และพันธุ์ไม้สำหรับย้อมสีและ ประดับตกแต่งของชาวกะเหรี่ยง และทำให้เกิด ความสำนึกในการร่วมกันอนุรักษ์เครื่องแต่งกาย ที่มีอัตลักษณ์เฉพาะกลุ่มของชาวกะเหรี่ยงเอาไว้ รวมถึงการสืบสาน รักษา และถ่ายทอดวิถีการแต่งกาย ให้กับสมาชิกในชุมชนและเครือข่ายเยาวชน เพื่อให้รูปแบบการแต่งกายของชาวกะเหรี่ยงได้รับการ สืบทอดให้กับอนุชนรุ่นต่อไปไม่มีที่สิ้นสุด นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังได้เก็บรวบรวมข้อมูลจัดทำเป็น สารคดีเครื่องแต่งกายสาขาสายใยอัตลักษณ์ ชาติพันธุ์กะเหรี่ยงโปว์ บ้านแม่ลามะหลวง ตำบล สบเมย อำเภอสบเมย สารคดีเครื่องแต่งกาย สาขาสายใยอัตลักษณ์ชาติพันธุ์กะเหรี่ยงสะกอ บ้านพะมอลอ ตำบลบ้านกาศ อำเภอแม่สะเรียง และสารคดีเครื่องแต่งกายสาขาสายใยอัตลักษณ์ ชาติพันธุ์กะเหรี่ยงแดง บ้านไม้สะเป ตำบลปางหมู

อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ซึ่งสอดคล้องกับ งานวิจัยของสุพจน์ ใหม่อันทะ (2563, หน้า 40-48) พบว่า วิถีชีวิตของชาวกะเหรี่ยงมีความเชื่อต่อศาสนา ผ่านความสวยงามบนผืนผ้าสวมใส่ในชีวิตประจำวัน ลวดลายปักด้วยมือ ทอด้วยอุปกรณ์ที่เรียกว่า กี่เอว สามารถรังสรรค์ลวดลายได้หลากหลายเป็น เอกลักษณะเฉพาะ การทอผ้าชาวกะเหรี่ยงจะใช้ด้าย ที่ทำจากใยฝ้ายที่ทุกครัวเรือนได้ปลูกไว้ ย้อมสีด้วย สีธรรมชาติ ได้แก่สีเหลือง จากขมิ้น (เส่ยอ) สีกรมท่าจากคราม (นอฮา) เขียวทองอ่อนจาก เปลือกเพกา การย้อมสีจากธรรมชาติจะมีวิธี แตกต่างกันไปตามเทคนิคให้สีติดดี เช่น ขมิ้น ต้องผสมปูนแดงที่กินกับหมากหรือปูนขาว และสอดคล้องกับอารดา พลอาษา (2560) พบว่า องค์ความรู้กระบวนการผลิต ได้รับการถ่ายทอด จากภูมิปัญญา จากบรรพบุรุษสู่ลูกหลาน แม่ พ่อ ญาติพี่น้อง การสืบทอดความรู้ผ่านระบบจาก ครอบครัวและชุมชน เกิดการเรียนรู้จากรุ่นหนึ่ง สู่รุ่นหนึ่ง ที่นำประสบการณ์อันหลากหลายที่สั่งสม สืบสาน สืบทอดกันมาอย่างต่อเนื่องยาวนาน จากบรรพบุรุษ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

6. ข้อเสนอแนะ

1. ควรนำผลการวิจัยที่ได้ศึกษาค้นคว้า ที่เป็นองค์ความรู้ไปช่วยเหลือกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง ทุกกลุ่มย่อยโดยส่งเสริม อนุรักษ์ สืบสาน จัดอบรม แนะนำ รวมถึงการส่งเสริมการตลาดผ้าทออย่าง ต่อเนื่องและครบทุกประเด็นของการวิจัย

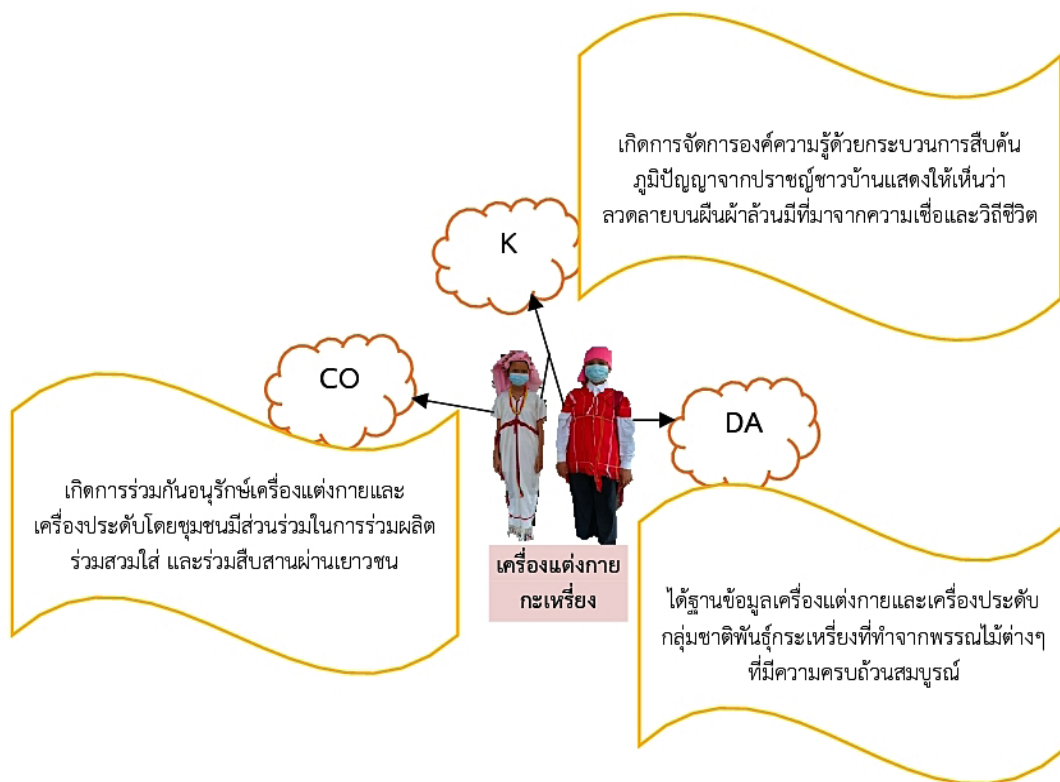
2. ควรนำผลการวิจัยครั้งนี้ ไปเป็น แนวทางสำหรับการกำหนด วางแผนนโยบายของ

ภาครัฐ เพื่อการช่วยเหลือกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง จังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยมุ่งเน้นเกี่ยวกับการจัดการองค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องแต่งกายในวิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ให้เกิดความยั่งยืนต่อไป

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

งานวิจัยนี้ทำให้เกิดองค์ความรู้ใหม่คือ KCODA Model ที่เกิดจากการสังเคราะห์ผ่านเครื่องแต่งกายและเครื่องประดับของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง

ภาพที่ 2 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- นิ่มนวล จันทรูญ. (2561). การพัฒนาทักษะการทอผ้าด้วยกี่เอวเพื่อ OTOP. วารสารสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, 5(1), 1-8.
- สุพจน์ ใหม่กันทะ. (2563). มนต์เสน่ห์ผ้าทอกะเหรี่ยง: ความสวยงามของลวดลายบนวิถีชาติพันธุ์. สารอาศรมวัฒนธรรมวลัยลักษณ์, 20(1), 40-48.

- สำนักงานสถิติจังหวัดแม่ฮ่องสอน. (2564). ข้อมูลสถิติจากการสำมะโน/สำรวจ. เข้าถึงได้จาก http://maehson.old.nso.go.th/nso/project/search/index.jsp?province_id=57
- อารดา พลอาษา. (2560). การทอผ้าไหมทางกระรอกคู่ตีนแดง อำเภอนาโพธิ์ และอำเภอฟุทไธสง จังหวัดบุรีรัมย์. กรุงเทพฯ: กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม.
- Comrey, A. L., & Lee, H. B. (1992). *A first Course in Factor Analysis*. Hillsdale, New Jersey: Erlbaum.

